

KADININ İNSAN HAKLARI – YENİ ÇÖZÜMLER DERNEĞİ

KADININ İNSAN HAKLARI EĞİTİM PROGRAMI (KİHEP) BAĞIMSIZ ETKİ DEĞERLENDİRME ARAŞTIRMASI 2005 – 2011 DÖNEMİ

ARAŞTIRMA SONUÇLARI ÖZETİ *

Kadının İnsan Hakları–Yeni Çözümler Derneği tarafından, kadınların haklarını hayata geçirebilmeleri, eşit ve özgür bireyler olarak yaşamaları ve toplumsal dönüşüme katkıda bulunmalarını sağlamak amacıyla 1995’te geliştirilen Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı (KİHEP), 18 yıldır Türkiye’nin her bölgesinde yürütülmektedir. Halen dünyada uygulanan en kapsamlı ve yaygın insan hakları eğitim programlarından biri olan, 16 modülden oluşan ve 4 ay süren KİHEP, katılımcı ve feminist yöntemlerle kadınların her alanda haklarını hayata geçirmelerine ve hak bilinci kazanarak güçlenmelerine, ihtiyaçları çerçevesinde örgütlenmelerine destek olmayı hedeflemektedir.

Türkiye’de 54 ile ve KKTC’ye ulaşmış olan KİHEP’i, 2013 itibariyle 12.000’den fazla kadın tamamlamıştır. Değerlendirme Araştırmasının da gösterdiği gibi, programın çarpan etkisi göz önüne alındığında, KİHEP’in ulaştığı kitle ve dönüştürücü etkisinin çok daha geniştir (katılımcıların aileleri, çevreleri, işyerleri, KİHEP kapsamında işbirliği yapılan kurumlar, kadın örgütlenmeleri gibi). 8. KİHEP Eğitici Eğitimi 2013 Ekim ayında gerçekleştirilen programın eğitici havuzunda 192 KİHEP Grup Yönlendiricisi bulunmaktadır.

Başbakanlık Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü ile resmi bir protokol çerçevesinde 1998’den beri işbirliği içinde yürütülen ve Türkiye’deki en uzun soluklu devlet –STK ortaklığı örneği olan KİHEP, aynı zamanda bağımsız kadın örgütleri ve belediyeler işbirliğinde uygulanmaktadır. Kadınların hakları ve kendi talepleri etrafında örgütlenmelerini desteklemeyi öncelikli amaçlarından biri olarak tanımlayan KİHEP, program katılımcıları tarafından pek çok ilde şiddet, ekonomik haklar, siyasi haklar gibi çeşitli konularda çalışan 15’ten fazla bağımsız kadın örgütlenmesinin kurulmasında kilit rol oynamıştır.

Kadının İnsan Hakları–Yeni Çözümler, KİHEP’in dönemsel olarak dışarıdan ve bağımsız değerlendirme araştırmaları ile değerlendirilmesini, programın kısa ve uzun dönemli etkilerini ölçmek; uygulamasını paydaşlarla değerlendirip geliştirmek ve yaygınlaştırmak; gerekli stratejik revizyonları yapmak adına çok önemsemektedir. Bu bağımsız değerlendirme araştırmalarının ilki 2004 yılında, 1995-2003 dönemini değerlendirmek üzere gerçekleştirilmiştir.

KİH–YÇ, KİHEP’in katılımcılar üzerindeki etkilerini niteliksel ve niceliksel olarak ölçmek; program strateji ve araçlarını değerlendirmek ve sürdürülebilirliği ve yaygınlığını devam ettirme konusunda gerekli arkaplanı gözden geçirmek amaçları ile 2005-2011 yıllarındaki KİHEP uygulamalarını kapsayan ikinci bir bağımsız etki değerlendirme araştırması yaptırmıştır.

İnsan hakları eğitimi uzmanı Dr. Felisa Tibbitts tarafından gerçekleştirilen araştırmanın sonuçları, KİHEP’in kadınların hak bilinci kazanıp haklarını hayata geçirmelerinde, hem özel hem kamusal alanda güçlenmelerine, toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısını içselleştirip kendilerini ve çevrelerini dönüştürmeye nasıl katkıda bulunduğunu bir kez daha ortaya koymuştur. Ayrıca, 2011 araştırma sonuçlarının 2004 değerlendirme sonuçları ile gösterdiği tutarlılık, KİHEP’in yirmi yıla yaklaşan yaygın uygulamasında etkinliğini ve kadınların haklarını hayata geçirmesindeki önemli katkılarını sürdürdüğünü göstermiştir.

* Bu özet, Kadının İnsan Hakları–Yeni Çözümler Derneği tarafından hazırlanmıştır. Etki Değerlendirme Raporu’nun tamamının orijinal İngilizce metnine www.wvhr.org ve Türkçe çevirisine www.kadinininsanhaklari.org adreslerinden ulaşılabilir.

I. 2011 KİHEP Etki Değerlendirme Araştırmasının Yapısı ve Yöntemleri

KİHEP Etki Değerlendirmesi karma (hem kantitatif/niceliksel, hem kalitatif/niteliksel) araştırma yöntemleri bir arada kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Değerlendirme kapsamında istatistiki verilere ulaşmak amacı ile 2005-2011 yılları arasında KİHEP'e farklı dönem ve illerde katılan kadınlara ve programı uygulayan KİHEP Grup Yönlendiricileri'ne değerlendirme anketleri uygulanmıştır. 245 KİHEP katılımcısı (araştırma döneminde programı tamamlayan yaklaşık 4900 katılımcının %2'si) ve 87 KİHEP Grup Yönlendiricisi (aktif KİHEP Grup Yönlendiricileri'nin %70'i) anketleri tamamlamıştır. Bunların yanısıra, Dr. Felisa Tibitts İstanbul (Kartal) ve Van'da iki KİHEP grup çalışmasının 3. ve 16. oturumlarına gözlemci olarak katılmış; KİHEP katılımcıları ve eğiticileri ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirmiş, farklı illerden eğiticiler ile odak gruplar görüşmeleri yapmış ve KİH-YÇ ekibi ile kapsamlı birebir görüşmeler ve grup toplantıları gerçekleştirmiş; KİHEP materyal ve raporlarını incelemiştir. Felisa Tibitts ayrıca KİHEP kapsamında KİH-YÇ'nin uzun vadeli ve pilot çalışmalar ile işbirliği yaptığı kurum yetkilileri ile görüşerek program kurumlar üzerindeki etkisini değerlendirmiştir.

Araştırma, KİHEP'in katılımcılar ve eğiticiler üzerindeki etkisini **farkındalık ve hak bilinci, duyu ve yaklaşım değişiklikleri, beceriler, davranış ve eylemlilik alanlarında; kadın bakış açısı, yasa ve yasal mekanizmalar hakkında bilgilenme, özgüven, özdeğer, kendini ifade edebilme ve karar alma, sorun tanımlama ve çözüm geliştirme, özel ve kamusal alanda eylemlilik başlıkları altında değerlendirmiştir. Kadına yönelik şiddet, cinsel sağlık ve doğurganlık hakları, çalışma hayatına katılım, aile içi eşitlik ve toplumsal cinsiyete duyarlı çocuk yetiştirme, örgütlenme** gibi konularına ilişkin farkındalık, yaklaşım ve davranış değişikliklerini de değerlendiren **araştırma, KİHEP katılımcı ve eğiticilerinin neredeyse tamamının yukarıdaki alan ve konu başlıkları çerçevesinde programdan olumlu etkilendiğini ortaya koymuştur.**

II. Araştırma Bulgularının Özeti

KİHEP'in Katılımcı Kadınlar Üzerindeki Etkisi

Katılımcı anket sonuçlarına göre "kadın hakları bakış açısını daha iyi anladım" diyen kadınların oranı %98 iken, "Türkiye'de kadınların haklarını koruyan yasaları öğrendim" diyen katılımcıların oranı %99'dur. Anketi cevaplayanların %98'i aynı zamanda haklarını korumak için hangi devlet kurumları ve sivil toplum kuruluşlarından yararlanacağı konusunda da bilgilendiğini bildirmiştir. **Bu çıktılar, KİHEP'in en temel hedeflerinden biri olan katılımcıların "hak bilinci" ve "yasal okuryazarlık" düzeylerini artırmak konusunda neredeyse tüm katılımcılar üzerinde etkili olduğunu göstermiştir.**

Kadınların hayatında belirleyici rol oynayan cinsellik ve doğurganlık hakları konusunda ise **katılımcılar, KİHEP sonrası %95 oranında "doğurganlık hakları ile ilgili bilgilendiğini", %94 oranında ise "cinselliği ile ilgili farkındalığının arttığını" belirtmiş, ayrıca bu konulardaki devlet politikaları hakkında farkındalık kazanmıştır (%93). Özgüveni arttığını bildiren katılımcı oranı %96 iken, özdeğeri arttığını söyleyen kadınların oranı %93'tür. Kendini ifade etme ve kendiyile ilgili karar alma konularında ise katılımcılar yine %90 ve üzeri olumlu değişim bildirmişlerdir.**

KİHEP sayesinde aile üyeleriyle ilişkilerinin geliştiğini ve aile içi kararlarda daha etkin olmaya başladıklarını ifade eden katılımcıların oranı %89'dur. Ancak kadınların %40'ı aile içi anlaşmazlıkların da arttığını belirtmiştir, bu sonuç kadınların güçlenmesinin erkek egemen düzende aile içi dengeleri değiştirmeye başlaması ile açıklanabilir.

Katılımcıların 1/6'sı fiziksel şiddete uğradığını belirtmiş, her üç katılımcıdan biri duygusal şiddet gördüğünü ve her dört kadından biri ekonomik şiddete maruz kaldığını bildirmiştir. Anketi cevaplayanlardan fiziksel şiddete uğradığını belirten katılımcıların %60'ı KİHEP sonrası şiddeti durdurduğunu, %28'i ise şiddetin azalmasını sağladığını bildirmiştir. Duygusal şiddete uğrayanlardan şiddeti durduğunu veya azaldığını belirtenlerin oranı %80'dir. Ekonomik şiddet konusunda ise bu

oran %74'tür. **Bir önceki 2004 değerlendirme araştırmasında da olduğu gibi, şiddet konusundaki bu bulgular, KİHEP'in şiddeti ortadan kaldırma, azaltma ve şiddetle baş etme konusunda kadınları önemli ölçüde güçlendiren bir program olduğunu ortaya koymaktadır.**

KİHEP sonrası eğitimine devam eden veya yeniden başlayan kadınların oranı %35'tir. Katılımcıların dördte biri ücretli çalışmaya başladığını veya geri döndüğünü bildirirken kendi işini kuranların oranı %7'dir. **Türkiye'de kadınların işgücüne katılım oranlarının düşüklüğü ve iş hayatına katılımın önündeki engeller göz önüne alındığında bu oranlar KİHEP'in en kayda değer etki alanları arasında sayılabilir.**

Kadın hakları konusunda kaynak kişi haline geldiğini bildiren katılımcı oranı %97'dir. Varolan bir kadın örgütlenmesi ile ilişkilenen/çalışmaya başlayan katılımcı oranı %59 iken, kendisi yeni bir girişim ya da örgüt kuranların oranı %6'dır. **Kadın örgütlenmesinin hala çok yaygın ve kolay olmadığı düşünüldüğünde ve politik aktivizmin gerek dünyada, gerek Türkiye'de sayılı kişi ve grup tarafından yapıldığı göz önüne alındığında bu oranlar aslında görüldüğünden daha önemli bir katkıya işaret etmektedir.**

2004 ve 2011 KİHEP Değerlendirme Araştırmalarının karşılaştırılabilir sonuçları aşağıdaki tabloda özetlenmiştir:

KİHEP'e katıldıktan sonra....

İFADELER	2004	2011
Kendime güvenim genel olarak arttı	93%	96%
Düşüncelerimi ifade becerim arttı	91%	94%
Program hayatımdaki sorunları çözmeme yardımcı oldu	90%	93%
Fiziksel şiddet bitti veya azaldı	85%	88%
Duygusal şiddet bitti veya azaldı	75%	80%
Ekonomik şiddet bitti veya azaldı	69%	74%
Kendi çevremle kadın hakları konusunda yaygın bir şekilde bilgi ve tavsiye paylaşmaya başladım	96%	97%
Program var olan bir kadın örgütünde aktif görev almama katkıda bulundu (seminerler organize etmek, imza kampanyalarına katılmak gibi)	41%	47%

KİHEP'in Grup Yönlendiricileri Üzerindeki Etkisi

Kadınların kendi deneyimleri, feminist prensipler ve yöntemler, katılımcı ve bütüncül bir yaklaşım ile kurgulanıp uygulanan KİHEP kapsamında, yerelde grup yürüten KİHEP Grup Yönlendiricileri, hem KİH-YÇ'nin program ortakları, hem de eşzamanlı olarak programın yararlanıcı gruplarından biri ve uygulayıcıları konumundalar. KİHEP Eğitici Eğitimi kapsamında bizzat KİHEP grup uygulamasını 12 gün gibi yoğun ve uzun bir eğitici eğitimi programı ile deneyimleyen ve paylaşan grup yönlendiricileri, programın ilk yıllarından beri kendileri, çevreleri, aileleri ve iş hayatları açısından dönüştürücü etkilerini dile getirmektedirler.

2011 Değerlendirme Araştırması kapsamında programın bu etki alanı da ayrıca eğitici anketleri, derinlemesine görüşmeler ve odak gruplar yoluyla araştırılmış ve çarpıcı sonuçlar ortaya çıkmıştır. **Bunların belki en önemlisi programı bizzat uygulayan grup yönlendiricilerinin de tıpkı katılımcılar gibi hak bilinci ve yasal okuryazarlıktan özdeğere, şiddetle başetmekten kendi ev ve iş hayatında kadın bakışını hayata geçirmeye çeşitli alanlarda kayda değer kazanımlar ifade etmesidir.** Sonuçlar, bir yandan programın kapsayıcılığına işaret ederken, diğer yandan hiyerarşik bir öğretme-öğrenme modeli yerine karşılıklı paylaşım, dayanışma, hak bilinci geliştirme ve güçlenmeye dayandığını göstermektedir.

Ankete katılan eğitimcilerden %99'u Türkiye'de kadın konusunda yasal mevzuat, kadın bakış açısı ve toplumsal cinsiyet rolleri konusunda bilgilendiğini bildirmiştir. Cinsellik ve doğurganlık hakları konusunda farkındalık kazananların oranı %90'ların üzerinde seyrederken, eğitimciler yine aynı oranlarda özgüven ve özdeğer artışı bildirmiştir.

Eğiticilerin neredeyse tamamı hem genel anlamda mesleki uygulamaları ve iş hayatındaki motivasyonları konusunda gelişme ve artış bildirmiş (%99), hem de iş hayatlarının her alanında kadın bakış açısını hayata geçirdiklerini ifade etmiştir (%98).

Aktivizm ve kadın hareketiyle ilişkilene konusunda da KİHEP'in eğitimciler üzerinde önemli ve olumlu etkileri olmuştur: **Anketi cevaplayanların %60'ı varolan bir kadın örgütünde çalışmaya başladığını söylemiş, %84'ü ise kadın hareketi ile çeşitli şekillerde ilişkilendiğini belirtmiştir.** Eğitimcilerin Türkiye'nin her yerinde kadınlarla, çoğunlukla birebir ve yerel düzeyde, çeşitli alanlarda çalıştıkları göz önüne alınırsa, bu politik farkındalık ve eylemlilik artışı daha da önem kazanmaktadır.

Değerlendirme ayrıca daha fazla sayıda grup yürüten grup yönlendiricilerinde yukarıda özetlenen kazanımların daha yüksek oranlarda ve belirgin şekilde görüldüğünü de saptamıştır.

Diğer Niteliksel Bulgular: Vaka Çalışmaları

Etki Değerlendirmesi kapsamında Dr. Felisa Tibbitts İstanbul'un Kartal ilçesinde ve Van'da iki vaka çalışması gerçekleştirmiştir. Her iki ildeki KİHEP grup çalışmalarının 3. ve 16. oturumlarını gözlemleyen araştırmacı, katılımcılara ilk test ve son test anketleri uygulama fırsatı bulmuş, grup yönlendiricileri ve bazı katılımcılarla derinlemesine görüşmeler yapmıştır. Biri SHÇEK ile (Kartal), diğeri bağımsız kadın örgütlenmesi VAKAD (Van) işbirliğinde yürütülen grupların değerlendirilmesi sonucunda Felisa Tibbitts aşağıdaki noktalara dikkat çekmektedir:

- Her iki grupta da katılımcıların çoğu KİHEP'in etkilerini henüz program biterken fark etmiş ve ifade etmiştir, bu programın dönüştürücü gücünün göstergelerinden biri olarak kabul edilebilir.
- Grup yönlendiricisinin kendi kişisel deneyimlerinden başlayarak yürüttüğü grup çalışmasında hem kişisel deneyim paylaşımı hem de kadın hareketinin çabalarıyla yaratılan toplumsal dönüşüm ve dayanışma deneyimlerinin paylaşımı KİHEP'in etkileri açısından belirleyici süreçlerdir.
- Yine grup süreçleri gruba aidiyet, kadınlar arası yakınlık ve dayanışma üzerinden kadınların güçlenmesine katkıda bulunmaktadır.
- Kadınların yaşadıkları sorunları çözmek ve haklarını hayata geçirmek için birlikte strateji geliştirmeleri KİHEP'in en önemli etkilerinden biridir.

Diğer Niteliksel Bulgular: İşbirliği Yapılan Kurumlar

Etki Değerlendirmesi KİHEP'in KİH-YÇ'nin program kapsamında işbirliği yaptığı kurumlar üzerindeki etkisini de niteliksel olarak değerlendirdi. Kurum yetkilileri ve KİH-YÇ ekibi ile yüzyüze görüşmeler aracılığı ile, ayrıca katılımcı ve eğitici anketleri ve görüşmelerini ve KİHEP faaliyet raporları ve belgelerini göz önünde bulundurarak programın hem KİHEP'in uzun soluklu ortağı

Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü, hem de 2009-2010 döneminde pilot işbirliği uygulamaları gerçekleştirilen Diyanet İşleri'nde görevli vaizeler ve ILO ve İŞKUR ortaklığında yürütülen kadınlar için meslek eğitimi kapsamındaki KİHEP uygulamasının kısmi bir değerlendirmesi yapıldı.

Dr. Tibbitts ile yaptığı görüşmede, **Sosyal Hizmetler Genel Müdür Yardımcısı, KİH-YÇ ile 1998'den beri sürdürdükleri işbirliğinden “çok gurur duyduğunu” ve bu ortaklığın kurumun “bir STK ile yaptığı en uzun soluklu işbirliği” olduğunu ifade etmiştir.** Ayrıca KİHEP'i başka devlet kurumlarına da önerdiklerini ve KİH-YÇ ile işbirliği protokolünü 2017 yılına kadar uzatılmasının kurumun bu işbirliğinden duyduğu memnuniyetin bir göstergesi olarak eklemiştir. KİHEP'in aynı zamanda Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü'nün toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama ve kadına yönelik şiddetle mücadele hedefleri ile de örtüştüğünü ortaya koyan araştırma, bu anlamda KİHEP'in kadınlara yönelik sosyal hizmetleri güçlendirici ve geliştirici etkisi olduğunu da akla getirmektedir.

SHÇEK bünyesinde KİHEP uygulayan grup yönlendiricileri, programın katılımcılar üzerindeki doğrudan etkilerine ek olarak, hem genel anlamda kurum politika ve uygulamalarına, hem de merkezler ve yerel düzeyde KİHEP'in kadınlara destek ve hizmetlerin gelişmesine etkisine dikkat çekmektedir. **Eğiticiler, hem çalıştıkları kurumda kadın sorunlarına duyarlılığın arttığını (%93 oranda), hem hizmetlere talebin arttığını (%93), hem de diğer kurumlarla kadın konusunda işbirliklerinin geliştiğini (%91) ifade etmişlerdir.** Programın ve SHÇEK ile işbirliğinin uzun soluklu olması, hem tabandan sahiplenmeyi sağlamış, hem kurumsal yaklaşımları dönüştürmüş, hem de sosyal hizmetlere “kadın odaklı” bir bakış açısı kazandırmıştır. KİHEP'in önleyici ve koruyucu hizmet olarak kadınları güçlendirmesi ve kadına karşı ayrımcılık konusunda yarattığı bilinç katılımcılar kadar uygulayıcılar ve merkezlerin yaklaşımını da dönüştürmüştür.

KİH-YÇ'nin Diyanet İşleri Başkanlığı Aile İrşat Bürolarına bağlı görev yapan vaizelere yönelik pilot KİHEP uygulaması 2009 yılında gerçekleşmiştir. Değerlendirmecinin yüz yüze görüşme yaptığı Aile İrşat Büro Müdürü, **KİHEP'in vaizelerin sorumluluklarına hazırlanmasına yardımcı olduğunu, programı “benimsediklerini” ve “aileyi güçlendirecek herhangi bir bakış açısının kadın haklarına öncelik vermesi gerektiğini”** dile getirmiştir. KİHEP'e katılan vaizelerle yapılan odak gruplarda vaizeler özellikle yasal haklar, toplumsal cinsiyete duyarlı çocuk eğitimi, özdeğer, ekonomik haklar gibi konularda bilgilenip bilinçlendiklerini ifade etmiş ve programın kadınlara bu alanlarda verecekleri hizmete katkıda bulunacağını düşündüklerini belirtmişlerdir. Programı vaizelerle uygulayan eğiticiler de, özellikle başka destek mekanizmalarına ulaşamayan kadınlar için vaizelerin sadece dini değil diğer konularda da önemli kaynak kişiler olduğunu ve bu bağlamda KİHEP'in bu pilot uygulamasının önemini vurgulamışlardır. Ayrımcılık ve şiddete karşı geliştirilen insan hakları ilkeleri ile dini inançların pek çok alanda örtüştüğünün ortaya çıkmasının önemli bir kazanım olarak değerlendiren eğiticiler, bazı vaize katılımcılarla kürtaj, evlilik dışı cinsellik ve zina gibi konularda zorluk yaşandığını belirtmişlerdir.

ILO ve İŞKUR ile işbirliği yapılan KİHEP pilot uygulaması ise İŞKUR bünyesinde meslek eğitimi almakta olan kadınlara (720 katılımcı) KİHEP'in kısaltılmış ve hızlandırılmış (toplam 10-15 saatlik 9-11 oturum) grup uygulamalarının eklenmesi şeklinde olmuştur. KİHEP eğiticileri tarafından yürütülen bu grup süreçleri kadınların iş hayatına katılımları önündeki engelleri kaldırmaları için güçlenmeleri ve hak bilincini içselleştirmeleri gerekliliği gerçeğinden yola çıkmıştır. **Gerek ILO, gerek İŞKUR ile yapılan görüşmelerde kurum yetkilileri, her iki kurumun da bu işbirliğinden son derece memnun olduğunu, katılımcılara katkılarını gözlemlediklerini ve işbirliğinin sürdürülmesine açık olduklarını dile getirmişlerdir.** Örneklemelerin çok küçük olması sebebi ile katılımcı anketleri değerlendirmeye dahil edilmemiştir.

Bu iki pilot uygulamadan yola çıkılarak KİH-YÇ tarafından geleceğe dönük dikkat edilmesi gereken noktalar, programın kalitesi, etkinliği ve sürdürülebilirliği açısından belirleyici olan özelliklerini koruyarak farklı format ve yararlanıcı gruplara yönelik uyarlamaların nasıl yapılabileceğine ışık tutmaktadır. Bunlara dayalı olarak yapılacak kapsamlı bir risk, paydaş ve kaynak analizi ile geçmiş ve mevcut deneyimleri esas alan bir yaklaşım yeni stratejilerin geliştirilmesine olanak verecektir.

Sonuç

KİHEP 2005-2011 Etki Değerlendirme Araştırması, araştırmayı gerçekleştiren uzman Felisa Tibbitts'in deyimleriyle "*KİHEP'in katılımcılar, eğiticiler ve uzun vadeli işbirliği yapılan devlet kurumları üzerinde sürdürülebilir, geniş kapsamlı ve güçlü etkileri olduğunu doğrulamıştır*". Bu bağlamda elde edilen yaygın ve etkileyici sonuçlar aşağıdaki nedenlerle özellikle dikkate değer bulunmuştur:

Katılımcılar açısından değerlendirildiğinde:

- Sadece birkaç istisna dışında KİHEP grup çalışmasını tamamlayan kadınların hemen hepsi programdan olumlu etkilendiklerini bildirmektedir.
- Bu sonuçlar kadınların KİHEP'i hangi yılda tamamladığı, Türkiye'nin neresinde yaşadığı, grup çalışmasını yürüten eğitici ve kişisel özgeçmişinden bağımsızdır.
- Sonuçlar aynı zamanda, 2004 yılında yapılan bağımsız değerlendirmenin sonuçlarıyla, her iki araştırmada da kullanılan sorular göz önüne alındığında, tutarlılık göstermektedir.

Eğiticiler açısından değerlendirildiğinde:

- Sadece birkaç istisna dışında KİHEP eğiticilerinin hemen hepsi olumlu etkilendiklerini bildirmektedir.
- Bu sonuçlar kadınların KİHEP eğitici eğitimini hangi yılda tamamladığı, kaç tane KİHEP grubu yürüttüğü, hangi kurumda (SHÇEK, STK veya diğer) çalıştığı ve kişisel özgeçmişinden bağımsız olarak alınmıştır.

KİHEP'in etkilerinin gerek yaygınlığı, gerek tutarlılığı programın sürdürülebilir ve dönüştürücü başarısı ve aynı zamanda Türkiye'de kadınların haklarını hayata geçirmeleri konusunda uzun soluklu katkısının önemli somut göstergeleridir. KİHEP'i tamamlayan kadınların yüzde 90'ından fazlası, Türkiye mevzuatında kadınları korumaya yönelik düzenlemeleri daha iyi anladıklarını ve bu düzenlemelerden yararlanabileceklerini; kendilerine daha fazla güvendiklerini ve cesaret kazandıklarını; diğer kadınlarla dayanışma duygularının güçlendiğini; ve etkin iletişim kurabilme, karar verme, sorunları belirleyip çözebilme gibi, hak talep etme yeteneklerini artıracak beceriler kazandıklarını ifade etmektedir.

Araştırma sonuçları, kadınların kadın hakları bakış açısını ve KİHEP'in kadınların güçlenmesine yönelik hedeflerini içselleştirdiğini ve bunları kendi hayatlarında doğrudan uygulamaya başladıklarını ortaya koymaktadır. Bu uygulamalar hem özel hem de kamusal alanları kapsamakta ve KİHEP'in eleştirel düşünme ve diyalog süreçleri sayesinde kadınların sorunlarını belirlemeye ve kendilerine yeni hedefler koymaya başladıklarını göstermektedir. Şiddeti durdurma, çalışma hayatına katılma, eğitime geri dönme, politik eylemlilik gibi konulardaki bulgular da Türkiye'de kadınların durumu ve süregiden hak ihlalleri ve ayrımcılık düşünüldüğünde, KİHEP'in hem birey olarak kadınlara, hem de daha eşit ve adaletli bir düzene doğru toplumsal dönüşüme katkılarını ortaya koymaktadır.

Araştırmayı yürüten Dr. Felisa Tibbitts'in değerlendirme raporunun sonunda yaptığı analizde vurguladığı gibi "*Değerlendirme araştırmasının sonuçları, uzun yıllar boyunca böyle bir programı başarıyla yürütmenin mümkün olduğunu ve programın yaygınlaşma potansiyelinin sürdürmesi halinde KİHEP'in kadınları güçlenmesine katkıda bulunmaya devam edeceğini açıkça ortaya koymaktadır. KİHEP, başka ülke ve bölgelerde de model alınacak, ikna edici bir örnek teşkil etmektedir.*"

Liz Erçevik Amado
KİH-YÇ Yönetim Kurulu Başkanı
Aralık, 2012